

**ЕКОЛОГІЯ
ПРАВО ЛЮДИНА**

Верховенство права для захисту довкілля

Аналіз постанови Верховного Суду щодо обчислення істотної шкоди довкіллю

Справа № 678/536/21

**Процес визначення розміру шкоди, заподіяної злочинами проти довкілля:
позиція Верховного Суду в справі № 678/536/21**

31 травня 2023 року Верховний Суд виніс постанову у справі №678/536/21. У даній справі розглядалось питання про притягнення осіб до відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 249 Кримінального кодексу України (далі – КК України). Мова йшла про незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, якщо воно заподіяло істотну шкоду.

Попередньо, Летичівський районний суд Хмельницької області вироком від 16 липня 2021 року засудив даних осіб за частиною 1 статті 249 КК України до покарання у виді обмеження волі на строк 1 рік. На підставі статті 75 КК України Летичівський районний суд Хмельницької області звільнив засуджених від відбування покарання з випробуванням, встановивши іспитовий строк тривалістю 1 рік. Суд першої інстанції задовольнив цивільний позов та стягнув на користь держави в особі Державного агентства рибного господарства у Хмельницькій області 144 500 грн шкоди, завданої рибним запасам.

Своїм вироком Летичівський районний суд Хмельницької області визнав доведеним, що дані особи 6 серпня 2020 року з використанням заборонених знарядь лову в річці Південний Буг у смт. Летичеві Хмельницької області здійснили незаконний вилов риби виду тарань (плітка) в кількості 1700 штук загальною вартістю 144 500 грн, вирахованої згідно з додатком 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2011 року № 1209 «Про затвердження такси для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного добування (збирання) або знищення цінних видів водних біоресурсів», чим заподіяли істотну шкоду рибному господарству України.

Хмельницький апеляційний суд ухвалою від 23 вересня 2021 року залишив вирок суду першої інстанції без змін.

В ході касаційного провадження, аргумент захисту полягав в тому, що відповідальність за кримінальне правопорушення, передбачене статтею 249 КК України, настає тільки при істотній шкоді, заподіяній винною особою. Така шкода, на думку сторони захисту, може бути підтверджена лише експертним висновком, а не розрахунком, наданим стороною обвинувачення.

У свою чергу, для підтвердження розміру завданої шкоди сторона обвинувачення посилалася на розрахунок і лист від Інституту рибного господарства НААН України.

Зрештою, викладена у даній постанові позиція Верховного Суду полягає в тому, що розрахунок розміру шкоди, заподіяної рибному господарству України внаслідок дій засуджених осіб, був здійснений згідно з Таксами обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної незаконним добуванням (збиранням) цінних видів водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах України. Ці Такси були затверджені постановою Кабінету Міністрів України № 1209 від 21 листопада 2011 року. Верховний Суд розглядає зазначені Такси як комплексну систему, що відображає шкоду, завдану незаконним відобуванням водних біоресурсів. Ці Такси передбачають розрахунок шкоди для кожного виду біоресурсів, враховуючи їх кількість, і Верховний Суд вважає ці норми добре визначеними та зрозумілими. У постанові зазначається і про те, що нормативний акт, яким затверджено ці Такси, а також самі Такси, доступні для ознайомлення кожній особі, а чіткість і доступність цих правил дозволяють кожній людині передбачити юридичні наслідки незаконного вилову риби, включаючи розмір істотної шкоди, заподіяної довкіллю.

Таким чином, розмір заподіяної шкоди було встановлено шляхом простого математичного розрахунку, в основу якого лягли чіткі числові вирази та визначена кількість незаконно виловленої риби, які передбачені нормативними актами. Визнаючи такі розрахунки коректними, Верховний Суд вказав на необґрунтованість доводів сторони захисту.

Цей підхід відкриває можливість для всіх учасників судового процесу, включаючи суд, сторони та інших зацікавлених осіб, самостійно розрахувати розмір заподіяної шкоди відповідно до встановлених нормативів. У багатьох випадках, така практика забезпечує прозорість та доступність розрахунків, економить час і ресурси держави.

У ситуаціях, де виникає потреба в спеціальних знаннях, експертиза є невід'ємною складовою процесу. Однак, якщо існують чіткі та доступні правила розрахунку шкоди, заподіяної внаслідок певних протиправних дій, то можна обґрунтовано розглянути можливість використання цих правил без залучення експертів.

Як видається, така позиція Верховного Суду сприяє ефективнішому використанню ресурсів та прискоренню судових процедур, забезпечуючи при цьому збереження об'єктивності та правової чіткості. Проте, важливо враховувати, що не всі випадки можуть бути охоплені такими універсальними правилами, тому експертиза залишається невід'ємною складовою в ході обрахунку шкоди, завданої довіллю у багатьох кримінальних провадженнях.

Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина» продовжує слідкувати за актуальною судовою практикою, що стосується захисту довілля. З повним текстом даної постанови Верховного Суду можна ознайомитись за посиланням: <https://reestr.court.gov.ua/Review/104748400>.